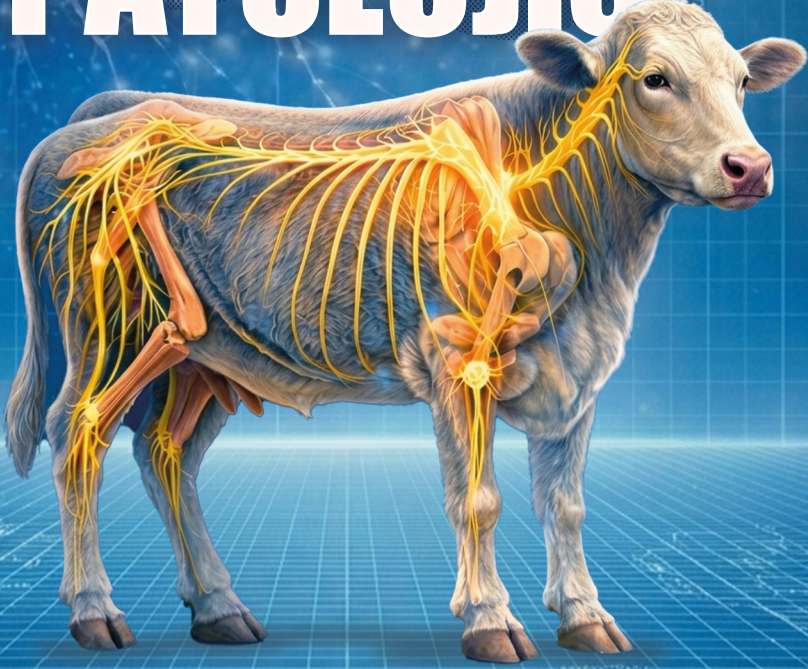

GEVİŞ GETİREN HAYVANLARIN SİNİR SİSTEMİ PATOLOJİSİ

PROF. DR. MEHMET TUZCU

**SELÇUK
ÜNİVERSİTESİ**
YAYINLARI

GEVİŞ GETİREN
HAYVANLARIN SİNİR
SİSTEMİ PATOLOJİSİ

PROF. DR. MEHMET TUZCU

SELÇUK
ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI

GEVİŞ GETİREN HAYVANLARIN SİNİR SİSTEMİ PATOLOJİSİ

Yazar: Prof. Dr. Mehmet TUZCU

ORCID: 0000-0003-3118-1054

Kapak Tasarım: Tuğçe DELEN

Mizanpaj: Tuğçe DELEN, Emine DAMGACI

Selçuk Üniversitesi Yayınları: Haziran, 2026

ISBN: 978-975-448-263-8

DOI: <https://doi.org/10.59726/SUPress/9789754482638>

Anahtar Kavramlar: 1. Ruminant Nöropatolojisi, 2. Merkezi Sinir Sistemi, 3. Nörolojik Bozukluklar, 4. Histopatoloji, 5. Hayvan Hastalıkları, 6. Tanı ve Teşhis.

Akıf için: Tuzcu, M., (2026), Geviş Getiren Hayvanların Sinir Sistemi Patolojisi, Selçuk Üniversitesi Yayınları.

Selçuk Üniversitesi Yayınları, Bilimsel Yayınlar Koordinatörlüğü bünyesinde.

Yayıncı: Selçuk Üniversitesi Yayınları

Yayıncı Sertifika Numarası: 43463

Bilimsel Yayınlar Koordinatörü: Prof. Dr. Tuncer ACAR

Adres: Selçuk Üniversitesi Yayınları, Alaeddin Keykubat Yerleşkesi, Akademi mah. Yeni İstanbul Cad. No:369

Posta Kodu: 42130, Selçuklu-Konya/Türkiye

Web: yayinevi.selcuk.edu.tr

E-posta: yayinevi@selcuk.edu.tr

Tel: 0 (332) 241 00 41

Bu çalışma Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) lisansı altındadır. Bu çalışmanın bir kopyasını görüntülemek için şu adresi ziyaret edin: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Bu lisans, yazar atfının açıkça belirtilmesi koşuluyla, ticari kullanım için değil, kişisel kullanım için çalışmanın herhangi bir bölümünün kopyalanmasına izin verir.

**NERVOUS SYSTEM
PATHOLOGY
OF RUMINANTS**

PROF. DR. MEHMET TUZCU

SELÇUK
ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI

NERVOUS SYSTEM PATHOLOGY OF RUMINANTS

Author: Prof. Dr. Mehmet TUZCU

ORCID: 0000-0003-3118-1054

Cover Design: Tuğçe DELEN

Layout: Tuğçe DELEN, Emine DAMGACI

Selcuk University Press: June, 2026

ISBN: 978-975-448-263-8

DOI: <https://doi.org/10.59726/SUPress/9789754482638>

Keywords: 1. Ruminant Neuropathology, 2. Central Nervous System, 3. Neurological Disorders, 4. Histopathology, 5. Animal Diseases, 6. Diagnosis and Diagnostics

Cite This: Tuzcu, M., (2026), Nervous System Pathology of Ruminants, Selcuk University Press.

Selcuk University Press in under the body of Scientific Publications Coordinatorship.

Publisher: Selcuk University Press

Publisher Certification Number: 43463

Scientific Publications Coordinator: Prof. Dr. Tuncer ACAR

Adres: Selçuk Üniversitesi Yayınları, Alaeddin Keykubat Yerleşkesi, Akademi mah. Yeni İstanbul Cad.

No:369

Posta Kodu: 42130, Selçuklu-Konya/Türkiye

Web: yayinevi.selcuk.edu.tr

E-posta: yayinevi@selcuk.edu.tr

Phone: 0 (332) 241 00 41

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

This license allows for copying any part of the work for personal use, not commercial use, providing author attribution is clearly stated.

Kıymetli anneme ve rahmetli babama...

ÖNSÖZ

Geviş getiren hayvanlar, et ve süt üretiminin temel kaynağını oluşturmaları nedeniyle insan beslenmesinde vazgeçilmez bir yere sahiptir. Toplumların sağlıklı ve sürdürülebilir beslenmesinde önemli rol oynayan bu hayvanların korunması, verimliliğinin artırılması ve hastalıklarının doğru şekilde teşhis edilerek tedavi edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, geviş getiren hayvan hastalıkları veteriner hekimliğinin en önemli çalışma alanlarından birini oluşturmakta; özellikle sürü sağlığının korunması ve ekonomik kayıpların önlenmesi açısından ayrı bir hassasiyet gerektirmektedir.

Veteriner hekimlik pratiğinde doğru ve etkili bir tedaviye karar verebilmek için hastalığın patogenezinin, dokularda meydana gelen lezyonların ve genel patolojik sürecin iyi bilinmesi gerekmektedir. Patolojik mekanizmaların kavranması, yalnızca teşhisin doğruluğunu artırmakla kalmayıp aynı zamanda hastalığın seyrini öngörebilme ve uygun müdahale yöntemlerini belirleyebilme açısından da önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Bu kitabın hazırlanma sürecinde bilgi, deneyim ve katkılarıyla destek veren Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi Patoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyelerine ve Araştırma Görevlilerine içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu kitap özgün olarak tarafımda kaleme alınmıştır. Metin düzenlemelerinde ve bazı görsellerin hazırlanmasında yapay zekâ destekli bir yazılım (Chat-GPT) teknik araç olarak kullanılmıştır.

Prof. Dr. Mehmet TUZCU
KONYA 2026

İÇİNDEKİLER

SİNİR SİSTEMİ.....	13
MERKEZİ SİNİR SİSTEMİ.....	13
Sinir Sisteminin Embriyolojik Gelişimi	13
Sinir Sisteminin Koruyucu Mekanizmaları	14
Post Mortal Muayene	15
Kafa Tası Boşluğu	17
Beyin Zarları	18
Beyin Zarlarının Anomalileri	19
Beyin Zarlarının Dolaşım Bozuklukları ve Renk Değişiklikleri	20
Meningitisler	21
Beyin Zarlarının Paraziter Hastalıkları	22
Beyin Zarlarının Neoplastik Hastalıkları	25
Ventriküler Sistem ve Beyin Omurilik Sıvısı	25
Ventriküler Sistemin Yangıları	27
Beyin, Beyincik ve Omurilik	28
Beyin, Beyincik ve Omuriliğin Anomalileri	30
Beyin, Beyincik ve Omurilikte Görülen Postmortem Değişiklikler	32
Beyin, Beyincik ve Omurilikte Görülen Dejeneratif, Nekrotik Değişiklikler	34
Demyelinizasyon ve Miyelin Bozuklukları	36
Glial Hücre Yanıtı	36
Beyin, Beyincik ve Omuriliğin Dolaşım Bozuklukları ve Renk Değişiklikleri	37
Travmalar ve Travmaya Bağlı Lezyonlar	41
Nonmiyelitik Spongiform Ensefalomyelopatiler	42
Sığırların Sitrülinemisi.....	43
Prionların Neden Olduğu Hastalıklar	43
Scrapie.....	44
Bovine Spongiform Ensefalopati	45
Chronic Wasting Disease	46
Merkezi Sinir Sisteminin Toksik Hastalıkları	47
Hepato Serebral Ensefalopati	48
Kurşun Zehirlenmesi	49
Arsenik Zehirlenmesi	50
Civa Zehirlenmesi	51
Talyum Zehirlenmesi	51

Tuz Zehirlenmesi	52
Bakır Zehirlenmesi	53
Enterotoksemiler	55
Heksaklorofen Zehirlenmesi	57
Organik Fosforlu Bileşikler İle Zehirlenme	58
Bitkiler İle Zehirlenme	59
Kene Zehirlenmesi	61
Vitamin Ve Mineral Eksiklikleri	62
Tiamin Eksikliği	62
Riboflavin Eksikliği	64
Piridoksin Eksikliği.....	65
Kobalamin Eksikliği	65
Niasin Eksikliği	66
A Vitamini Eksikliği	66
Selenyum Ve E Vitamini Eksikliği	67
Bakır Eksikliği	68
Kobalt Eksikliği	69
Manganez Eksikliği	70
Birikim Hastalıkları	71
Merkezi Sinir Sisteminin Yangıları.....	75
Merkezi Sinir Sisteminin Viral Hastalıkları	75
Viral Ensefalitlerde Nonspesifik Bulgular	76
Viral Ensefalitlerde Spesifik Bulgular	77
Kuduz	77
Aujeszky Hastalığı	79
Akabane Virüs Enfeksiyonları	80
Schmallenberg Hastalığı	82
Mavi Dil Hastalığı	83
Viral Diyare, Mukozal Hastalık	84
Rift Vadisi Humması	86
Wesselsbron Hastalığı	86
Coryza Gangrenosa Bovum	87
Lentivirüs Enfeksiyonları	88
Keçi Ensefalomyelitisi	89
Louping İll 84	90
Border Hastalığı	91
Borna Hastalığı	92

Merkezi Sinir Sisteminin Bakteriyel Hastalıkları	94
Listeriozis	94
Histophilus Somni Enfeksiyonları	97
Tüberküloz	100
Pseudotüberkülozis	101
Botulismus	102
Tetanoz	103
Beyin Apseleri.....	103
Merkezi Sinir Sisteminin Paraziter Enfeksiyonları.....	104
Protozoon Parazitler.....	104
Metazoon Parazitler	107
Merkezi Sinir Sisteminin Neoplastik Hastalıkları	110
PERİFER SİNİR SİSTEMİ.....	111
Periferik Sinir Sisteminin Anomalileri	112
Periferik Sinir Sisteminin Dejeneratif Değişiklikleri	112
Periferik Sinir Sisteminin Travmatik Lezyonları	113
Waller Dejenerasyonu.....	113
Periferik Sinir Sisteminin Yangıları	114
Periferik Sinir Sisteminin Neoplastik Hastalıkları	114

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Beyin ve Beyinciğin Çıkarılması için Yapılması Gereken Kesitler.....	16
Resim 2: Meninklerin Şematik Gösterimi	19
Resim 3: Meningosel, Kuzu	20
Resim 4: İrinli <i>Leptomeningitis</i> , Buzağı	22
Resim 5: <i>Parelaphostrongylus Tennuis</i> , Geyik	23
Resim 6: <i>Östrus Ovis</i> Larvası, Koyun.....	24
Resim 7: Ventriküler Sistem.....	26
Resim 8: Koroiditis, Buzağı.....	27
Resim 9: Polimalazi, Koyun.....	35
Resim 10: Hiperemi, Koyun.....	37
Resim 11: Kanama, Buzağı	38
Resim 12: Beyinde Yaygın Ödem, İnek	40
Resim 13: Contre Coup	42
Resim 14: İkterus, (A) Koyu Kahverengi Böbrek, (B) Kuzu.....	54
Resim 15: Simetrik Nekroz Alanları,Kuzu	56
Resim 16: Opistotonus, Keçi.....	63
Resim 17: Poliense Falomalazi, Kuzu.....	64
Resim 18: Ataksi, Oğlak	69
Resim 19: Artrogripozis (Oklar), Buzağı.....	83
Resim 20: Dil Sarkması, Buzağı	96
Resim 21: Meninklerde Yeşilimsi Jelatinöz Eksüdat, Koyun.....	97
Resim 22: Tüberkülomlar, Buzağı	101
Resim 23: Hidrosefali (A), Normal Beyin (B), Kuzu	105
Resim 24: <i>Coenurus Cerebralis</i> , Koyun.....	109
Resim 25: Waller Dejenerasyonu.....	113

SİNİR SİSTEMİ

Geviş getiren hayvanlarda sinir sistemi, fonksiyonel ve anatomik açıdan merkezi ve perifer olmak üzere iki ana bölümde incelenir. Merkezi sinir sistemi; beyin, beyincik ve omurilikten oluşurken, perifer sinir sistemi kranial ve spinal sinirler, gangliyonlar ile otonom sinir sistemini kapsar. Bu iki sistemin uyumlu çalışması, hayvanın çevresel uyarılara uygun yanıtlar vermesini, motor fonksiyonlarını sürdürmesini ve iç dengenin korunmasını mümkün kılar.

MERKEZİ SİNİR SİSTEMİ

Sinir Sisteminin Embriyolojik Gelişimi

Merkezi sinir sistemi, embriyonik gelişimin erken dönemlerinde ektoderm tabakasından köken alır ve organizmadaki en karmaşık gelişim süreçlerinden birine sahiptir. Bu gelişim süreci, nörolasyon olarak adlandırılan evreyle başlar. Nörolasyon sırasında ektoderm hücreleri farklılaşarak nöral plakayı oluşturur; nöral plakanın orta kısmının içe doğru kıvrılmasıyla nöral oluk meydana gelir ve bu yapının kenarlarının birleşmesi sonucunda nöral tüp oluşur.

Nöral tüpün doğru ve eksiksiz şekilde kapanması normal sinir sistemi gelişimi için kritik öneme sahiptir. Bu süreçte meydana gelen aksaklıklar, nöral tüp defektleri olarak bilinen doğumsal anomalilere yol açar. Kranial bölgede kapanma yetersizliği anensefaliye, kaudal bölgede ise spina bifida oluşumuna neden olur.

Nöral tüpün kranial kısmı ilerleyen süreçte beyin yapılarına, kaudal kısmı ise omuriliğe farklılaşır. Gelişimin erken evrelerinde prosensefalon, mezensefalon ve rombensefalon olmak üzere üç primer beyin vezikülü oluşur. Bu yapıların sekonder farklılaşması sonucunda telensefalon, diensefalon, metensefalon ve myelensefalon meydana gelir. Ancak bu aşamalarda gen ekspresyonundaki bozukluklar veya morfojen sinyallerindeki düzensizlikler, hidranensefali ve mikrosefali gibi gelişim anomalilerine yol açabilir.

KAYNAKLAR

- Akçakavak, G. (2024). Sığırlarda hitofilozis üzerine değerlendirme. İçinde Veteriner patolojide güncel değerlendirmeler: Modern analiz, bulgu ve araştırmalar II (s. 129).
- Ateş, M. B., Terzi, F., Çiftçi, M. K., Ortatatl, M., & Çelik, Z. (2021). Detection of botulinum neurotoxin serotypes C and D, and their effects on expressions of SNAP-25 and synaptobrevin in ruminants: An immunohistochemical study. *Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 27(2).
- Baird, A. N., & Pugh, D. G. (Eds.). (2012). *Sheep and goat medicine* (2nd ed.). Saunders Elsevier.
- Cockcroft, P. D. (Ed.). (2015). *Bovine medicine* (3rd ed.). Wiley-Blackwell.
- Corbeil, L. B. (2016). Host immune response to *Histophilus somni*. İçinde *Histophilus somni: Biology, molecular basis of pathogenesis, and host immunity* (ss. 109–129).
- Çatık, S., Akgül, G., Mecitoğlu, Z., & Şentürk, S. (2013). Bir süt sığırı işletmesinde botulismus. *Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 32(2), 53–56.
- Dorella, F. A., Pacheco, L. G. C., Oliveira, S. C., Miyoshi, A., & Azevedo, V. (2006). *Corynebacterium pseudotuberculosis*: Microbiology, biochemical properties, pathogenesis and molecular studies of virulence. *Veterinary Research*, 37(2), 201–218.
- Driemeier, D., Schild, A., Fernandes, J., et al. (2007). Outbreaks of tetanus in beef cattle and sheep in Brazil associated with disphenol injection. *Journal of Veterinary Medicine Series A*, 54(6), 333–337.
- Erer, H., Çiftçi, M., Ortatatl, M., Hatipoğlu, F., & Özdemir, Ö. (2017). Veteriner sistemik patoloji (2. Cilt: Sinir sistemi) (ss. 1–61). Selçuk Üniversitesi Basımevi.
- Greenough, P. R., & Weaver, A. D. (2008). *Diseases of cattle* (3rd ed.). Saunders Elsevier.
- Harris, F. W., & Janzen, E. D. (1989). The *Haemophilus somnus* disease complex (Hemophilosis): A review. *Canadian Veterinary Journal*, 30(10), 816–822.
- Hatipoğlu, F., Terzi, F., Özdemir, Ö., Ortatatl, M., Çiftçi, M. K., & Ateş, M. B. (2022). Comparison of histopathological, immunohistochemical and real-time PCR methods for diagnosis of listeriosis in ruminants with encephalitis. *Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*.
- Johnson, E. A., & Bradshaw, M. (2001). *Clostridium botulinum* and its neurotoxins: A metabolic and cellular perspective. *Cellular and Molecular Life Sciences*, 58(2), 123–131.
- Karataş, O., & Akçakavak, G. (2025). Determination by immunohistochemistry of acute phase proteins in naturally infected sheep with listeriosis. *Acta Veterinaria*, 75(1).
- Lotfollahzadeh, S., Heydari, M., Mohebbi, M. R., & Hashemian, M. (2019). Tetanus outbreak in a sheep flock due to ear tagging. *Veterinary Medicine and Science*, 5(2), 146–150.
- Maxie, M. G. (Ed.). (2016). *Jubb, Kennedy & Palmer's pathology of domestic animals* (6th ed.). Elsevier.
- Merck Veterinary Manual. (2023). *The Merck veterinary manual*. Merck & Co., Inc. <https://www.merckvetmanual.com>
- Muralidharan, J., Ramesh, V., Saravanan, S., & Kumar, V. (2010). Tetanus in sheep of an organized livestock farm: A case report. *Indian Journal of Field Veterinarians*, 5(3), 43–44.

- Nash, S. L., Palmer, S. B., & Wingfield, W. E. (2009). Zoonoses and zoonotic diseases. İçinde Veterinary disaster response (s. 135).
- O'Toole, D., Hunter, R., Allen, T., et al. (2017). Effect of *Histophilus somni* on heart and brain microvascular endothelial cells. *Veterinary Pathology*, 54(4), 629–639.
- Oruç, E. (2005). Meningoencephalitis tuberculosa in a Holstein cow. *Veterinary Pathology*, 42(6), 856–858.
- Özdemir, Ö., Ortatatlı, M., Terzi, F., Hatipoğlu, F., Çiftçi, M. K., & Ateş, M. B. (2021). The usability of cytological and immunocytological methods for rapid diagnosis of encephalitic listeriosis in ruminants. *Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 27(2).
- Rand, C., Hall, T., Aleman, M., & Spier, S. (2012). Otitis media/interna and secondary meningitis associated with *Corynebacterium pseudotuberculosis* infection in a horse. *Equine Veterinary Education*, 24(6), 271–275.
- Silveira, A. M., Nascimento, E. M., Konradt, G., et al. (2018). Tuberculosis of the central nervous system in cattle in Paraíba, Brazil. *Pesquisa Veterinária Brasileira*, 38(11), 2092–2098.
- Singh, A., Tanwar, R., Meena, D., & Gahlot, A. (2000). Tetanus in a cow: A case report.
- Smith, B. P. (Ed.). (2020). *Large animal internal medicine* (6th ed.). Elsevier.
- Strain, G. M., Claxton, M. S., Turnquist, S. E., & Kreeger, J. M. (1987). Evoked potential and electroencephalographic assessment of central blindness due to brain abscesses in a steer. *Cornell Veterinarian*, 77(4), 374–382.
- Summers, B. A., Cummings, J. F., & de Lahunta, A. (1995). *Veterinary neuropathology*. Mosby.
- Tuzcu, M., & Akçakavak, G. (2022). Geviş getiren hayvanlarda listeriozis. İçinde A. Kırbaş & H. Aydın (Ed.), *Hayvan hastalıklarına güncel yaklaşımlar*. Livre de Lyon.
- World Organisation for Animal Health. (2023). *Manual of diagnostic tests and vaccines for terrestrial animals*. WOAH.
<https://www.woah.org>
- Zachary, J. F. (Ed.). (2017). *Pathologic basis of veterinary disease* (6th ed.). Elsevier.

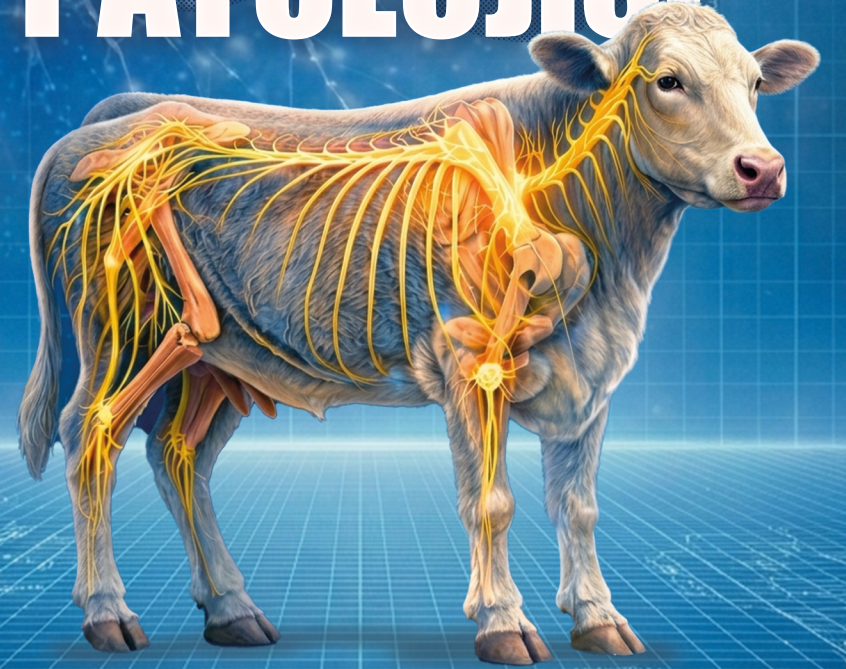
**SELCUK
UNIVERSITY**
PRESS

ISBN: 978-9-75448-263-8

9 789754 482638

GEVİŞ GETİREN HAYVANLARIN SİNİR SİSTEMİ PATOLOJİSİ

PROF. DR. MEHMET TUZCU

GEVİŞ GETİREN HAYVANLARIN SİNİR SİSTEMİ PATOLOJİSİ

2026

SELÇUK
ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI